

Antonín Škarka:

## ROUDNICKÝ PLANKT

(Prof. Dr. Josefu Vašicovi k sedmdesátinám)

Přes značnou badatelskou pozornost, která byla věnována středověkému dramatu — a v jeho rámci i samostatně také našemu českému dramatu —, zůstává zde ještě mnoho otázek nevyjasněných a nevyřešených.<sup>1)</sup> Mnohý problém je nám zastřen také pro kusost a neúplnost literárněhistorického materiálu, nutného k sestrojení správného názoru na středověké drama, a to jak pramenů přímých, vlastních záznamů dramatické tvorby, tak pramenů nepřímých, zpráv o středověkém dramatu. Je proto nutno zaměřit badatelskou pozornost k intensivnějšímu průzkumu neprobádaných knihovních a archivních sbírek, a to k obojím pramenům, přímým i nepřímým. Nelze tu sice očekávat objevy hojné a převratné, ale i drobnější nálezy budou vítanou pomůckou při rekonstrukci trosek a zlomků bohaté středověké dramatické tvorby: budou to častěji objevy neznámých latinských dramatických officí, ukrytých ještě v neprozkoumaných breviářích, nežli projevů v českém jazyce. Avšak ani u projevů v českém jazyce není naděje zcela marná, jak ukáže také tato moje stať.

Zvláštní odrůdou středověkého náboženského dramatu byly plankty neboli podle staré české terminologie „pláče“, „žalošćenie“ svaté Maříe, Matky božíe.<sup>2)</sup> V těchto lyrických výjevech, určených pro recitaci a zpěv a předváděných v kostelech o Velkém pátku, nařiká Panna Maria u kříže, na němž umírá anebo s něhož už byl snat její syn — Kristus. Jsou to většinou vnitřní dramata silného citového napětí a pathosu, soustředěná více nežli na úvahy náboženské na vyjádření tragedie matky, která musí nečinně přihlížet k hroznému skonu svého milovaného dítěte a nemůže mu pomoci, nemůže je zachránit. Skoupý vnější děj bývá obyčejně aspoň zčásti zdramatizován ještě účastí apoštola Jana, který Pannu Marii utěšuje, Krista, který promlouvá s kříže, anebo také zbožných žen, které byly svědkyněmi ukřižování Kristova (Maří Magdalena, Marie Kleofášova a jiné). Hlavní slovo

<sup>1)</sup> Viz *Jan Máchal*, Staročeské skladby dramatické původu liturgického 1908; *Jan Vilikovský*, K dějinám staročeského dramatu, ot. ve sborníku prof. Ant. Beerovi, „Hrst studií a vzpomínek“ 1941, str. 110 nn., a *Písemnictví českého středověku* 1948, str. 96 nn. (stať „Latinské kořeny staročeského dramatu“).

<sup>2)</sup> O nich především *Josef Truhlář*, O staročeských dramatech velikonočních, kap. IV, ČČM 65, 1891, str. 175 nn.; *Zd. Nejedlý*, Dějiny předhusitského zpěvu v Čechách 1904, str. 214 nn. (viz také podle rejstříku hesla: pláče, plankty); velmi zmateně a násilnicky *F. Pujman* v knize *Zhudebněná mateřština* 1939, str. 93 nn.

a tedy také hlavní úloha náleží v těchto planktech Panně Marii, takže mají více ráz monologický nežli dialogický a dialog se v nich vždycky jaksi ztrácí a vlastně ani pořádně nerozvíjí, ostatní osoby nejsou ani postavami episdickými.

Obdobou planktů mariánských jsou plankty magdalenské, v nichž v téže situaci pod křížem Kristovým anebo u hrobu Kristova hořkuje Maří Magdalena.<sup>3)</sup> V tomto výjevu přenáší se ovšem cit z oblasti lásky mateřské do oblasti lásky přátelské až milenecké, jako by přítelkyně anebo milá oplakávala svého mrtvého přítele nebo milence. Také zde episodicky vystupují Panna Maria nebo Kristus a navazují nebo přerušují monologické nářky Maří Magdaleny.

Z latinských planktů, ale cizího původu, byly u nás oblíbeny zejména báseň „Qui per viam pergitis“<sup>4)</sup> a starobylejší sekvence „Planctus ante nescia“ (snad od Godefrida z Breuteuil, podpřevora u sv. Viktora v Paříži, † 1196).<sup>5)</sup> S jejich ohlasy se setkáváme také v našich českých planktech.

Jeden z nich, *Pláč svatě Maříe* (zapsaný v Hradeckém rukopise), původem asi nejmladší, z třetí čtvrtiny 14. století, je vlastně volná a širší parafráze latinského planktu „Qui per viam pergitis“ a byl určen jenom k četbě nebo k recitaci a poslechu, ale ne k dramatickému předvádění.<sup>6)</sup> Zato dramaticky a zpěvem se měly předvádět oba další staročeské plankty, skladby velmi umělé stavby i vznikem složité, v nichž lze zase postřehnout ohlasy sekvence „Planctus ante nescia“: *Plankt nebo žaloščení Matky božie u Veliký pátek* (zaznamenaný v proslulém milčovském sborníku modliteb, chovaném nyní v pražské UK, sign. XVII F 30)<sup>7)</sup> a plankt dochovaný v kodexu pražské UK XIV G 17, který podle jeho nálezců a prvního vydavatele nazveme *planktem šafaříkovým*.<sup>8)</sup> K nim se ještě druží latinský plankt z proslulého „Passionálu abatyše Kunhuty“. Tento plankt, který složil dominikán Kolda z Koldice, užil sice formy kázání, ale je silně dramatické povahy i stavby.<sup>9)</sup> Kázáním je také magdalenský plankt, rovněž latinský a rovněž dílo Koldovo, docho-

<sup>3)</sup> Ant. Škarka, Z problematiky českého gotického básnictví, zejména kap. 4, ČCH 48—49, 1947—1948, str. 76 nn.

<sup>4)</sup> Otiskl jej Ad. Patera mezi dodatky při vydání „Hradeckého rukopisu“ 1881, str. 450 nn. Z jiného pozdějšího pramene vydal G. M. Dreves v *Analecta hymnica* 10, str. 79 a znovu G. M. Dreves a Cl. Blume v knize *Ein Jahrtausend Lateinischer Hymnen-dichtung* 2, 1909, str. 249 n.

<sup>5)</sup> G. M. Dreves, *Analecta hymnica* 20, str. 156 nebo G. M. Dreves a Cl. Blume, *Ein Jahrtausend L. H.* 1, 1909, str. 283 n.

<sup>6)</sup> Ad. Patera, Hradecký rukopis 1881, str. XI n., 144 nn.

<sup>7)</sup> Vydal Josef Truhlář v cit. článku v ČČM 65, 1891, str. 191 nn. Popis rukopisu viz u J. Truhláře, Katalog českých rukopisů 1906, čís. 260.

<sup>8)</sup> P. J. Šafařík, *Klasobraní na poli staročeské literatury*, ČČM 22, 1848, II, str. 266 nn.; Zd. Nejedlý, *Dějiny předhusitského zpěvu* 1904, plankt hudebně rozebral (str. 216 nn.) a otiskl s původní netranskribovanou notací (str. 307 nn.); v přepise Vlad. Helferta notované části otiskl F. Pujman v knize *Zhudebněná mateřština* 1939, str. 123 nn., a znovu (spolu s Fr. Jíkem-Oberpfalcerem a Jos. Plavcem) v publikaci „Nejstarší české hry divadelní“ 1941, str. 75 nn. Druhou část (verše „Pláči mému hodina“ atd.) zařadil do své „Staročeské lyriky“ 1940, str. 139 n. Jan Vilíkovský, ale nepřihlédl k rukopisnému znění. Popis rukopisu UK XIV G 17 viz u J. Truhláře, *Catalogus codicum manu scriptorum latinorum* 2, 1906, čís. 2625.

<sup>9)</sup> J. Vilíkovský, *Písemnictví českého středověku* str. 37 nn. (stať „Abatyše Kunhuta“) a 41 nn. („Dva plankty svatojirské“). Vydal Augustinus Scherzer, *Der Prager Lektor Fr. Kolda und seine mystischen Traktate*, *Archivum Fratrum Predicatorum* 18, 1948, str. 373 nn.

vaný rovněž v „Passionále“ Kunhutyně.<sup>10</sup>) Také báseň „Pláč Marie Magdaleny“ z Hradeckého rukopisu je kázání, obratně zpracované podle latinské homilie Pseudo-Origenovy.<sup>11</sup>)

Kromě toho bývají plankty, častěji magdalenské nežli mariánské, také součástí náboženských her vyrostlých z liturgických velikonočních officí. V tomto začlenění ztrácejí ovšem svou samostatnost a musí se podříditi jiným zákonům scénické výstavby nežli plankty provozované samostatně.

Ze samostatných planktů dramaticky předváděných znali jsme dosud vlastně jenom dva: „Plankt nebo žalošćenie Matky božie“ a plankt šafaříkův. K nim mohu nyní připojit objev nového planktu, R o u d n i c k ý p l a n k t, který se dochoval v rukopise bývalé roudnické knihovny Lobkoviczké, depónované v Universitní knihovně v Praze, značka VI. Fd 5.

Je to bohužel zase jenom zlomek, který s vlastním kodexem, v němž se dochoval, vnitřně nesouvisí. Ten obsahuje Sertum a Synonyma Mikuláše z Knína (Nicolaus de Knin), opsané r. 1388, a současné opisy děl Paraclitus Mikuláše Hodíkova (Nicolaus Hodiconis), Sertum beate virginis Marie od Petra z Rigy († 1209), vesměs veršované učebné pomůcky opatřené hojnými meziřádkovými a okrajovými glossami, výklady a poznámkami, a ještě jiné drobnosti.<sup>12</sup>) Jako předsádkového listu před zadním předeštím bylo pak použito papírového listu, na němž byl zapsán náš mariánský plankt. Václav Chaloupecký vyňal tento list, když byl roudnickým archivářem, a vložil jej do obalu, ale přece jej ponechal v kodexu VI. Fd 5 a očísloval, jako by náležel k němu, jako poslední strany 153 a 154. Tento list je zbytkem provozovacího exempláře (zdali jenom se zápisem tohoto planktu anebo ještě jiných her, nelze dnes rozhodnout), jak dosvědčuje jeho formát 23 × 15 cm se stopami, že byl po délce přeložen, aby nabyl štíhlejšího příručního tvaru 23 × 8 cm.

Charakterem písma i notace podobá se Roudnický plankt (jak jej pro rozlišení od ostatních planktů nazývám podle místa, kde se nám uchoval, ne podle původu) zápisu planktu šafaříkova. (Dále zkracuji: PR = Roudnický plankt, PŠ = plankt šafaříkův.) Není sice psán zvlášť dbale, ale přece písař věnoval své práci jakousi péči: inkoustem ohraničil rámeček plochy určené pro zápis a vytáhl linky předem vyměřené. Psal do nich inkoustem (nyní narezavělého odstínu) jednak noty, jednak text zběžným vypsáním písmem. Ráz písma, způsob notace, pravopis i jazyk textu datují tento zápis asi do 80. let 14. století. Je to však opis starší předlohy, jak prozrazují opisovačské chyby i některé pozůstalé starobylejší jazykové tvary, mísící se někde zase s mladšími jazykovými formami.

Text i nápěv PR jsou bliženci planktu šafaříkova, a to nejen thematem, nýbrž i osnovou a zčásti též textem a nápěvem. Začátek PR se nám sice nezachoval, ale jak lze soudit podle srovnání s PŠ, ztratilo se z něho nemnoho. Aspoň v PŠ předchází před prvním dochovaným veršem PR, náhodou shodným s 16. veršem PŠ, jenom 15 veršů. Ovšem rozsah ztráty v PR nelze přesně odhadnout podle PŠ, poněvadž se oba plankty doslova nekryjí.

<sup>10</sup>) *J. Vilíkowský*, Písemnictví českého středověku str. 37 nn., 44 nn.

<sup>11</sup>) Vydal *Ad. Patera*, Hradecký rukopis 1881, str. 76 nn. Rozebral *Ant. Škarla*, Z problematiky českého gotického básnictví, ČČH 48—49, 1947—1948, str. 30 nn.

<sup>12</sup>) Na původní lehké pergamenové vazbě je napsáno nahoře na předním vnějším obalu: <Si>nonima Johannis de Praga.

Poněvadž se struktura PR shoduje s ostatními našimi plankty, můžeme předpokládat, že ztracené verše obsahovaly jenom začátek nářku Mariina, který pak pokračuje v dochovaných verších 1—25. Pak následují krátká útěšná slova apoštola Jana (v. 26—33), výslovně sice neoznačeného, ale vhodná jenom pro jeho úlohu a ne pro Krista. Po nich opět pokračuje Panna Maria (rovněž nejmenovaná) ve svém nářku (v. 34—69), patrně už bez přerušení až do ztraceného konce skladby.

Z PR, jemuž chybí začátek i závěr, se tedy dochovalo 69 veršů; PŠ, který je úplný, má 87 veršů. Z dochovaných veršů PR se vyskytuje mezi oběma plankty jenom 23 veršů zcela shodných, podobných anebo v některých výrazech obdobných. Takové vztahy jsou mezi těmito verši (prvé číslice označují verše PR, druhé PŠ, značka ~ podobnost): 1 = 16, 2 ~ 17, 3 ~ 18, 17—19 = 41—43, 34—36 = 44—46, 37 ~ 31, 45—48 = 47—50, 57—60 = 51—54, 61 (část) = 59, 63 ~ 62, 67—69 = 55—57.

Přihlédneme-li k pořadí veršů PŠ, pozorujeme, že PR má s ním nejvíce shod ve v. 41—57. Jenže právě tato souvislá řada 17 veršů v PŠ je v PR rozbita do skupin po 3 a 4 verších a mezi ně jsou vsunuty vložky po 14 (v. 20—33), 8 (v. 37—44), 8 (v. 49—56) a 6 (v. 61—66) verších, pro které jsou jenom řídké období (celkem 3 verše) v PŠ.

Rozborem a srovnáním PR a PŠ nelze však dospět k přesvědčení, že skladatel PR prostě jenom upravoval text PŠ, že PŠ byl jeho předlohou. Poměry jsou totiž složitější. Ani PŠ nemá stavbu bez kompozičních kazů a vnitřních rozporů, které ukazují jednak na práci kompilační, jednak na porušený opis. Možná, že nám PŠ zachoval vlastně dva kratší samostatné plankty: v prvním (v. 1—40) vystupují Panna Maria a apoštol Jan, jehož výstupem se plankt končí. Následující verše 41—87 jsou pak novým samostatným planktem *Pláči mému hodina*, ale jenom monologem Panny Marie. Ostatně i rukopis UK XIV G 17 označuje tuto část jako druhý plankt „Hinc incipitur planctus 2“, ačkoliv lze těmto slovům rozumět také tak, že se zde začíná druhý nářek Panny Marie, pokračování prvního, a poněvadž není Panna Maria jménem uvedena, že je to jenom upozornění, aby se vystřídal osoby, zpěváci, aby představitel Panny Marie začal svůj part, druhý nářek.

Ale ať už vysvětlujeme souvislost těchto částí jakkoliv, druhý plankt (v. 41—87) se podstatně liší od předchozí části, prvního planktu, svou umělou formou, a to dokonce strofami složité stavby rázu sekvencového nebo laichového. Je to vlastně odlesk formálních umělostí sekvence „Planctus ante nescia“, která inspirovala právě tuto část k volnému přebásnění. Právě proto není nemožné, že tento druhý plankt „Pláči mému hodina“ žil jako samostatná skladba a že jí nezávisle na sobě použili jak skladatel PŠ, tak PR. Jenže skladatel PR měl méně smyslu pro formu, a proto nepostřehl a neuvědomil si, že plankt „Pláči mému hodina“ nelze libovolně rozkouskovat a roztrhat. Nepostřehl, a patrně mu to ani nevadilo, že roztržením 1. a 2. sloky planktu „Pláči mému hodina“ (= v. 41—46 PŠ), slok, které tvoří formální jednotu, musí verš 19 počkat na svůj rým až do verše 36, kde se teprv ozve.

Tímto rozkouskovaním původního celku planktu „Pláči mému hodina“ je v PR nejen rozdrobena a porušena jeho umělá stavba strofická a rýmová, nýbrž vniká do PR i myšlenkový nesoulad. Nejpatrnější je to po útěše Janově (v. 26—33). Na ni nejdříve odpovídá Panna Maria málo vhodně druhou slokou planktu „Pláči mému hodina“ (prvou umístil skladatel PR

neobratně do v. 17—19) a teprve po této oklice reaguje na výzvu Janovu veršem 37.

Od umělostí planktu „Pláči mému hodina“ liší se ostatní části PR i PŠ prostší stavbou veršovou (tíhnoucí k osmislabičným veršům sdruženě rýmovaným a v PR nevytvářejícím sloky) i výrazovou. Prostší je v PR proti PŠ také stránka hudební. Kdežto PŠ je kromě v. 1—12 a 38—40, které jsou právě vstupem a závěrem první části nebo prvního planktu, veskrze určen ke zpěvu a v zápise notován (plankt „Pláči mému hodina“ celý), shledáváme, že v PR jsou kromě v. 1—3, 14—16 a 26—29 všechny notované části právě součástí planktu „Pláči mému hodina“. Proti 15 veršům, které nejsou v PŠ opatřeny notací a měly se asi jenom recitovat, není v PR uveden nápěv u 42 veršů. Není jisté, zdali se měly tyto verše recitovat anebo také zpívat. Ovšem jestliže by se měl u nich prostě opakovat nápěv vyznačený u předcházejících veršů, nebylo by se to většinou obešlo bez potíží, vyplývajících z rozdílné veršové stavby těchto nenotovaných textů.

Nelze také zamlčet, že se vyskytnou ojedinělé shody nebo podobnosti také s „Planktem nebo žaloščením Matky božie“ (v. 28 ~ 167, 34—35 ~ 32—33 a 38—39, 49 ~ 137—138). Jsou to patrně loci communes, obraty, které se staly v planktech běžným majetkem všech skladatelů, podobně jako i některé rýmové dvojice (na př. v PR v. 10/11). Takovým společným literárním majetkem všeobecně přístupným a také používaným byl nejspíš i plankt „Pláči mému hodina“.

Skladatel PR projevil sice menší kompoziční obratnost a méně smyslu pro formu nežli skladatel PŠ a „Planktu nebo žaloščením Matky božie“, ale přece mu nelze upřít básnické schopnosti a nadání, jestliže opravdu složil ty verše, pro které není zatím v jiných planktech obdoby (v. 4—16, 20—33, 37—44, 49—56, 61—66). Jimi se zcela vyrovná svým básnickým druhům, patrně současníkům.

Plankt Roudnický, šafaříkův i „Plankt nebo žaloščením Matky božie“ jsou projevy téže básnické školy a odrazem téže složité společenské a kulturní situace českých zemí v druhé polovině století 14. za vlády Karla IV., kdy nad bohatostí a vyspělostí literárních projevů v církevní liturgické i světské latině, širokým vrstvám lidu arci nesrozumitelné, úspěšně vítězí obdobné projevy v jazyce národním. Literární tvůrci musí se nyní obracet se svými výtvy také k laikům, a to nejen k šlechtickým příznivcům, nýbrž i k měšťanskému obecnstvu. Vydatným pomocníkem byl přitom právě vyspělý národní jazyk. Ten už tehdy dovedl literární bohatství latinského písemnictví, přístupné kdysi jenom úzké vrstvě vzdělanců, přiblížit i prostému lidu. Jeho slovesné i hudební výtvy jsou ostatně i básníkům i hudebním skladatelům vítaným zdrojem, z něhož čerpají pro svá díla a osvěžují jejich sloh, jak dokazují nejen výrazy, nýbrž i nápěvy obou notovaných planktů, šafaříkova i Roudnického.

\*

S objeveným Roudnickým planktem otiskují zároveň také Plankt šafaříkův (kritičtější nežli dosavadní vydavatelé), aby bylo ulehčeno vzájemné srovnání obou planktů. Poněvadž připojuji fotografické snímky Roudnického planktu, spokojují se jenom s jeho transkripcí. Akademiku Frant. Ryšánkovi děkuji za několik cenných připomínek k prepisu staročeského textu.

## Roudnický plankt

(Bývalá Lobkowiczká knihovna v Roudnici, deponovaná v Universitní knihovně v Praze, sign. VI. Fd 5, str. 153, 154)

&lt;Maria:&gt;

„... Toho, jemuž Tvořec dějí, 153  
ten chce dnes umřieti za ny,  
za vše za hřiešné křesťany.

Již truchlost mé srdce lámá,  
5 má žalost každému buď známa:  
ztratila sem vši svú radost,  
přišla mi veliká žalost  
patříc na tě, milý synu,  
a na tvú smrt tak nevinnú.  
10 Synu milý, cos jim učinil  
anebo co-lis jim zavinil,  
že tě mučie, milý synu,  
nevědúc pro kterou vinu?

Auvech, ti židé prokletí  
15 zahubili mi syna bez viny,  
komu mi se utěšiti?

Pláči mému hodina,  
když já vizi svého syna  
na kříži stojiece.

20 Plačtivá mě jala truchlost,  
minula mne všechna radost,  
když já vizi syna mého  
na kříži pro křesťana hřiešného.  
Chtě nám ot diábla pomoci,  
25 poddal se židovskéj moci.“

&lt;Jan:&gt;

„Neplač, mojí matičko,  
má milá srdečníčko,  
že zbledloť je tvé líčko,  
potom omdle srdečko.

30 Má milá matičko, neplač,  
síly a své krásy netrať!  
Třetí den chce z mrtvých vstáti,  
k svatým dušiem zavítati.“ |

&lt;Maria:&gt;

„Túho mojí veliká, 154  
35 veselěť mé vše poniká  
na tvé muky zřiece!

I co mi velíš neplakati,  
anoť mne již lidé nebudú znáti?  
Všeckať mne radost mine  
40 po tobě, přezádúcí syne.  
Á, běda mně hubenici  
krvavéj vidúc tvoji líci;  
všechny rány těla tvého  
ležie prosěd srdce mého.

45 Synu můj jediný,  
trpíš muky bez viny  
a jsa Tvořec nevinný,  
tvój živótek pravdy plný.

Ach, kak sta probitě ruce  
50 i tvoji obě nožičce!  
Veš život tvój zedraný,  
jako zloděj zeplvaný.  
Již neviem, co učiniti.  
Komu mě chceš poručiti?  
55 Jáť cele muši umřieti,  
když mi syna nelzě jmieti.

Auvech, mojí žalosti  
i veliká pakosti,  
již já hoře mám dosti,  
60 přestanúť mé vše radosti.

Ba, vzezši na mě jedinú u mém úsilí,  
ó můj jedináčku milý,  
svoji oči na mě otevři  
a viz, v kakém sem já hoři!  
65 Toběť nemohu spomoci,  
tekúť z tebe krve potoci.

Synu můj jediný,  
kakú jmaš muku,  
kvietku...“

## Poznámky ke kritice textu

3 za *všě*, rkp. chybně *zwasye* — *křestany* ] krzyestany — 6 *sem*, rkp. chybně *zem* — 9 *a na tvá* ] *Anatw* — 16 před *komu*, kterým se začíná řádek, napsáno (asi jinou rukou) na okraji nějaké nejasné slovo (nebo nahodilé seskupení písmen?), snad *Dye*, *Mye*, *Gye* (prvé písmeno není dosti výrazné a určité) — 23 *křestana* ] krzyestana — 24 *Chtě*, rkp. chybně *Chtye* — *diábla* ] *dyabla* — 25 *židovskéj* ] *zydowsk*, pak rasura a stopy písmen nyní nečitelných, asi *ey* — 26 *mojě* ] *moye* — 28 *že zbleděl ot je*, rkp. chybně: *zebledyel ot gye* — 34 na volných místech v linkové osnově u v. 34—36, 45—49 pozdější *lusos calami*, zkoušky pera bez nějakého smyslu — 37 *neplakati*, původně *neplaty*, pak nadepsáno *ca*, tedy *neplacaty* — 38 *znáti*, bylo by možno čísti také *zváti*, neboť *n a u* (které má také platnost hlásky *v*) se v písmě nerozlišují — 41 *A*, ale bylo by možno čísti jako spojku *a* — 49 *probitě* ] *probytye* — 50 *nožiče*, původně napsáno *noze*, ale pak *e* jako neplatné podtečkováno a připsáno *yzczcze*, tedy: *nozyczczcze* — 51 *zedraný* ] *zedratyny*, ale *ty* čarami odděleno a podtečkováno jako neplatné — 52 *zeplvaný* ] *zepluany* — 65 *Tobět* ] *Thobiet* — *nemohu* ] *nehmohu*, ale první *h* jako neplatné podtečkováno.

## Plankt Šafaříkův

(UK v Praze, XIV G 17, list 126b—128b)

- |   |  |  |             |
|---|--|--|-------------|
| <p>Rykmus Marie:</p> <p>Vy dcerky jerozalemské,<br/>pyčte smutka i žalosti mé!<br/>Ach, avech, slyšela sem zlú novinu<br/>o mém zmlitkém synu,<br/>5 by jie Judáš židóm zradil.<br/>Ach, kto mu na to poradil<br/>svého Tvorce pro třidceti<br/>peněz dáti na kříž zpieti?<br/>Jene, mój rodiče milý,<br/>10 pravie, byť jie na kříž zpěll.<br/>Pro Buoh, doved' mě tam k němu,<br/>ať opatřím, co je jemu.</p> <p>Pro Buoh, račte postúpati,<br/>račte mi tam pomáhati,<br/>15 bych mohla syna viděti!</p> <p>Toho, jemuž Tvořec dějí,<br/>tomu za ny dnes umiěti,<br/>za všě křestiany chce smrt vzieti.</p> <p>Juž tě vizi, kvietku stkvúci,<br/>20 mój synáčku přěžádúci,<br/>umučena, ach, strádúci.</p> <p>Šípěim, hložim tělo dráno,<br/>v tvoji světie oči plváno,<br/>synu milý, to mně známo.</p> | <p>126b 25</p> <p>30</p> <p>35</p> <p>40</p> | <p>A již   ležíš, synu milý,<br/>ano tvój lid vešken kvieľ<br/>žaloštěmi nemalými.</p> <p>Kams děl, synu, rúcho &lt; s &gt; sebe,<br/>tvě slúhy kde jsú u tebe?</p> <p>Jediná já s tebú stojím.</p> <p>Velíte mi neplakati,<br/>an mi řekl čest rájě dáti,<br/>proto musiem túhú lkáti.</p> <p>Johannes:</p> <p>Sestro mojě milelá,<br/>35 auvech, by ty věděla,<br/>vědě, že by prospiešila,<br/>svého syna plakala.</p> <p>Marie, nerod' plakati,<br/>toť sě musilo vše státi,<br/>40 co Buoh kázal o sobě psáti.</p> <p>Hinc incipitur planetus 2.</p> <p>&lt; Maria: &gt;</p> <p>Pláči mému hodina,<br/>když já vizi svého   syna<br/>na kříži stojiece.</p> | <p>127a</p> |
|---|--|--|-------------|

45 Tého mojí veliká,  
veselé mé vše poniká,  
na tvé muky zřiece.

Synu můj jediný,  
trpíš muky bez viny  
a jsa Tvořec nevinný,  
50 tvůj živótek pravdy plný.

Auvech, mojí žalosti  
i veliká pakosti,  
južť já hořě mám dosti,  
přestanút mě všě radosti.

55 Synu můj jediný,  
kakú máš muku,  
kvietku můj strádúci,  
jézvy máš v rukú!

60 Vezři na mě jedi|nú,  
srdce mé hoří,  
na svú matku smúcenú  
oči otvoři!

65 Na svú velmi smúcenú  
i přieliš pohubenú,  
synu můj laskavý!

Když já vizi tvój bok proklaný,  
tvoje tělo svaté  
na kříži rozpaté,  
veliké máš rány  
70 za ny, hřešné křestiany.

Jemu odpustite,  
mě samu jměte,  
mě zaň ukřižujte!

75 Chciť ráda trpěti  
za syna milého,  
Boha pravého,  
Pyčte všickni hoře mého —  
nemohuť | skončeti!

128b

80 Auvech, kako sě zapálá  
syna mého čest i chvála!  
Pakost mi sě jest stala,  
když sem toho doždala.

85 Pyčte všickni hoře mého,  
syna mého laskavého,  
Jezu Krista nebeského,  
jenž chce za ny umřietj,  
za všě křestiany!

Finito planeto  
sit laus Marie nato.

128a

### Poznámky ke kritice textu

Na horním okraji listu, nyní oříznutého, stopy zbytku původního nadpisu. Lze z nich spíše vytušit nežli přečíst snad: *Hinc incipitur planctus 1.* — Rykmus Marie, t. j. nenotovaný úvod (v. 1—12), určený k recitaci, je zapsán na levém okraji podél strany. — *Rykmus*, *R* nyní oříznuto, chybí — 3 *avech* ] *awech* — *slyšela*, rkp. chybně *slsela* — 5 a rovněž 10 *je* ] *gie*; je to akus. sg. mask. demonstr. *jej* (zájmeno 3. os.), a to v dialektické formě *je*, *jé* (viz Gebauer, Hist. mluv. III, 1, 471) — 5 *Judás* ] *yudas* — 10 *byť* ] *byth* (vypadá skoro jako *bych*) — 12 *je* ] *gie* — 14 *tam*, před ním na počátku řádku napsáno *p*, ale je odděleno mezerou od *tam* — 18 *křestiany* ] *krziestyany* — 25 *A již*, bylo by také možno čísti *Á, již* (= ó, ach) — 31 *Velíte* anebo snad imperativ *Velíte?* — 33 *proto* ] *protho* — 39 *vše* ] *wssye* — 40 *o sobě*, psáno jako *osebye* — *Hinc incipitur planctus 2* napsáno větším a tlustším písmem na dolním okraji; před *Hinc* přikreslena ruka ukazující k prvému slovu v. 41 (*Pláči*) — 45 *vše* ] *wssie* — 49 *a jsa*, předtím škrtnuto jiné *agsa* — 51 *mojě*, před ním napsáno a škrtnuto dlouhé *s* — 57 *strádúci*, tak zcela zřetelně v rukopise, psáno stejně jako ve v. 21; kromě P. J. Šafaříka (ČČM 22, 1848, II, 268) všichni ostatní vydavatelé čtli nesprávně *svadúci*, tvar mluvnicky nemožný. F. Pujman v „Zhudebněné mateřštině“ str. 93nn. založil na tomto chybném čtení dokonce své násilnické úvahy. — 67 *tvoje* ] *Twogie* — 70, 87 *křestiany* ] *krziestyany* — 85 *Jezu Krista* ] *ihu xpa*.